

Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse till riksdagen - Finlands program för hållbar tillväxt

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse till riksdagen - Finlands program för hållbar tillväxt (SRR 6/2020 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för utlåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Johanna von Knorring-Rosenlew, finansministeriet
- kanslichef Juhani Damski, miljöministeriet
- ledande expert Outi Haanperä, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- ordförande Markku Ollikainen, Klimatpanelen
- ordförande Eeva Furman, Expertpanelen för hållbar utveckling.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- arbets- och näringsministeriet
- Landskapsförbunden för Södra Finland
- Östra och Norra Finlands landskapsförbund
- Landskapsförbunden för Västra Finland
- Finlands miljöcentral
- Naturpanelen
- Finlands näringsliv rf
- Finsk Energiindustri rf
- Skogsindustrin rf
- Teknologiindustrin rf
- Climate Leadership Coalition
- Biokretslopp och Biogas Finland rf
- Finlands naturskyddsförbund rf
- Finlands Jägarförbund
- WWF Finland.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Syftet med Finlands program för hållbar tillväxt är att främja såväl snabbverkande återhämtning som den reform av näringslivets strukturer och den offentliga servicen som är nödvändig på lång sikt. Reformerna och investeringarna i programmet syftar enligt redogörelsen till att påskynda kampen mot klimatförändringen, stärka produktiviteten och ekonomins tillväxtpotential och påskynda de strukturomvandlingar som behövs för att höja sysselsättningsgraden och få produktionen och konsumtionen på en hållbar grund. Miljöutskottet har granskat redogörelsen utifrån sitt eget fackområde. Utskottet vill särskilt anlägga följande synpunkter på förslagen.

Miljöutskottet välkomnar programmets övergripande mål. Programmet är utarbetat med hänsyn till de horisontella kriterierna i EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (Recovery and Resilience Facility), alltså den så kallade RRF-förordningen. Enligt kriterierna ska de projekt som finansieras vara förenliga med Parisavtalet och principen "do no significant harm". Det är ett väsentligt element i programmet att den gröna omställningen och omvälvningen inom energisektorn påskyndas genom innovativa lösningar som baserar sig på ny teknik, vilket är mycket påkallat. Det är också välkommet att minst 50 procent av Finlands program för hållbar tillväxt riktas till investerings- och reformhelheter för den gröna omställningen, då RRF-förordningen kräver en nivå på 37 procent. EU-program som fått ökade finansiella resurser är dessutom särskilt fonden för rättvis omställning (Just Transition Fund, JFT), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och REACT-EU, som kan finansiera projekt för grön omställning.

Covid-19-pandemin har lett till en djup kris i världsekonomin, och alla konsekvenser kan ännu inte bedömas. Miljöutskottet betonar att klimatförändringen och naturförlusten globalt sett är ännu större utmaningar för mänskligheten på lång sikt. Med hjälp av återhämtningsinstrumentet är det därför mest väsentligt att stödja omställningen till en hållbar, klimatneutral ekonomi. Utskottet anser att satsningar på grön omställning genomförda på rätt sätt genom rätt riktade, effektiva paket öppnar betydande nya affärsmöjligheter och främjar en hållbar tillväxtpotential för sysselsättningen och ekonomin.

Det program för hållbar tillväxt som presenteras i redogörelsen innehåller 6 prioriteringar med tillhörande investerings- och reformpaket som kan finansieras inom ramen för den maximala utdelningen från EU, förutsatt att kraven enligt EU-lagstiftningen är uppfyllda. Programmets prioriteringar är i korthet följande. 1. Utbildning samt forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet (FoUI), 2. Grön omställning till stöd för en ekonomisk strukturomvandling, 3. Internationell konkurrenskraft, 4. Digitalisering, 5. Arbetsmarknad och 6. Social- och hälsovård.

Som prioritering 2 finns alltså en grön omställning till stöd för en ekonomisk strukturomvandling. De viktigaste elementen inom prioriteringen är ett energisystem i omvandling, reformer och investeringar i industrin som stöder den gröna och digitala omställningen, energieffektivitet, energirenovering och egen energiproduktion i byggnadsbeståndet, koldioxidsnåla samhälls- och trafiklösningar samt miljömässig hållbarhet och naturbaserade lösningar. Utskottet framhåller att vi måste se till att den gröna omställningen inte bara förblir en av sex prioriteringar som ska beaktas. Den måste bli själva kärnan i återhämtningsplanen och ett genomgående ramvillkor för de åtgärder som ska öka sysselsättningen och nationalprodukten och bidra till att minska växthusgasutsläppen och nå klimatneutralitetsmålet.

Utlåtande MiUU 1/2021 rd

Prioriteringarna 1–4 är mest väsentliga med tanke på hållbar tillväxt och grön omställning. Här är det angeläget att prioriteringarna genomgående och konkret väger in insatserna för och möjligheterna med en grön omställning. Det väsentliga är att stödja FoUI-verksamheten inom nyckelteknologierna, minska riskerna för investeringar i innovativ teknik, multiplicera privata sektorns investeringar i koldioxidsnålhet, beakta den internationella exportpotentialen hos digitala lösningar inom koldioxidsnål cirkulär ekonomi, byggnation och byggd miljö samt stödja ekologiskt hållbar naturturism. Utskottet betonar satsningen på nya lösningar till stöd för klimatneutralitetsmålet. Det är också viktigt att prioritera åtgärder som på ett övergripande sätt stöder målen för flera prioriteringar. Vidare är det angeläget att fokusera på tillräckligt stora och därmed effektiva helheter.

Utskottet konstaterar att redogörelsen inte anger någon prioritetsordning och att den därför inte innehåller några konkreta förslag till stimulansåtgärder som ska stödas. Den konkreta fördelningen av finansieringen kommer att avgöra i vilken utsträckning de uppställda målen verkligen kan främjas. Bedömningen av åtgärderna måste därför lyckas för att de ambitiösa målen för programmet för hållbar tillväxt ska kunna nås. Avsikten är att 2021 års anslag för de investerings- och reformprojekt som har samband med programmet för hållbar tillväxt ska handläggas i ett tilläggsbudgetförfarande där det preciseras hur anslagen ska fördelas till de viktigaste projekten eller till de stödprogram där projekten ingår och det föreslås att riksdagen godkänner anslagen med tillhörande motivering. Utskottet ser det också som viktigt att genomförandet av investerings- och reformhelheterna övervakas och att effekterna följs upp separat. Tydliga mål och indikatorer stöder bedömningen av åtgärdernas genomslagskraft och effektivitet.

Utskottet lägger vikt vid att stödja återhämtningen så att man inte bara främjar omställningen till klimatneutralitet före 2035 i enlighet med regeringsprogrammets mål, utan också beaktar målet att stoppa förlusten av biologisk mångfald före 2030. I överensstämmelse med prioriteringarna i Agenda 2030 är det viktigt att betona att åtgärderna samtidigt kan minska växthusgasutsläppen, skapa nya arbetstillfällen, förbättra ekonomin och exporten, stärka koldioxidhandavtrycket och främja den biologiska mångfalden. I omställningen till ett koldioxidsnålt samhälle är det nödvändigt att utöver åtgärderna för att bromsa klimatförändringen samtidigt beakta åtgärdernas hållbarhet också med tanke på den biologiska mångfalden. Att öka resurseffektiviteten är ofta i sig nödvändigt vid genomförandet av klimatåtgärder, och sparsam användning av naturresurser bör vara en styrande princip för hållbar tillväxt för att uppnå målet att stoppa förlusten av biologisk mångfald.

Alla stimulansåtgärder kan inte ha positiva miljökonsekvenser. Men inte ens de åtgärder som på ett betydande sätt stöder sysselsättningen får ha negativa konsekvenser för klimatet, ett hållbart utnyttjande av naturresurserna eller biodiversiteten (do no significant harm). Arbetsgruppen för hållbar återhämtning¹ lade i fjol fast kriterier för hållbar återhämtning. Arbetsgruppen påpekade att det lönar sig för Finland att satsa särskilt på finansiering av sådana stimulansåtgärder vars lösningar också har global exportpotential, alltså stort koldioxidhandavtryck och ekologiskt handavtryck. På så sätt kan Finland inte bara öka välfärden utan också komma med lösningar på den ekologiska hållbarhetskrisen i större utsträckning än vad landets storlek låter ana. Genom att använ-

1 Miljöministeriets arbetsgrupp för hållbar återhämtning – för ett ekologiskt hållbart Finland som klarar sig ur coronakrisen

Utlåtande MiUU 1/2021 rd

da kriterierna kan man minimera risken för att kostnaderna måste finansieras nationellt, om investerings- och reformprojekten inte uppfyller de mål som uppställts för dem.

Branschspecifika färdplaner för koldioxidsnåla lösningar har nyligen färdigställts. Detta arbete har också visat att koldioxidsnål teknik i framtiden kommer att vara en betydande konkurrensfördel för företagen. Utskottet anser att färdplanerna utgör en god grund för investeringar och reformer för den gröna omställningen. De ger en bättre uppfattning av omfattningen av åtgärderna inom olika branscher, kostnaderna, investeringarna, kompetensbehoven samt tillväxt- och exportmöjligheterna.

Ett av ramvillkoren för hållbar tillväxt är att naturresurser används hållbart och att produktionen och konsumtionen riktas in på produkter som orsakar så liten skada som möjligt för klimatet och miljön. Källor till hållbar tillväxt är bland annat energi- och materialeffektivitet, koldioxidneutralitet, ekologiska investeringar, rena lösningar, cirkulär och biobaserad ekonomi samt resurssnålhet. Genom ökad resurseffektivitet kan synergieffekter uppnås i fråga om alla prioriteringar.

Med tanke på de långsiktiga tillväxteffekterna är det viktigt att fördela resurser till ekonomisk förnyelse och stärkande av företagens exportpotential som baserar sig på koldioxidsnåla lösningar. Med tanke på påskyndandet av energiomställningen är investeringar i energinät, ren energiproduktion och systemintegration centrala i omställningen till klimatneutralitet. I synnerhet pilotförsöken med ren energi har möjlighet att samtidigt uppnå stora utsläppsminskningar och ekonomiska stimulanseffekter. På grund av den ändliga biomassan finns det stor potential att nyttja teknik som inte bygger på förbränning för värmeproduktion, såsom värmepumpar och spillvärme för fjärrvärme. Att biomassa används för förbränning bör å sin sida ofta undvikas på grund av konsekvenserna för hållbarheten, den biologiska mångfalden och klimatet. I stället bör produkter med högre mervärde främjas.

Genom att utveckla lösningar för cirkulär ekonomi kan man främja en hållbar användning av förnybara naturresurser genom regionala lösningar, till exempel genom att stärka produktionen och distributionen av biogas. Betydande utsläppsminskings- och affärsverksamhetspotential finns hos teknik som befinner sig i pilotfasen i Finland, exempelvis P2X (Power to X, från el till produkt), stålproduktion med vätereduktion, CO₂-återvinning inom cementindustrin samt avskiljning, lagring och användning av koldioxid (CCSU) eller lösningar som utnyttjar till exempel artificiell intelligens. För att den cirkulära ekonomin ska utvecklas krävs det ett nytt slags nätverkande mellan företag och aktörer samt samarbete mellan materialproducenter, producenter av produkter och tjänster, slutanvändare och producenter av tjänster efter produktens livscykel. Samarbetet hjälper företagen att identifiera och planera värdekedjor så att värdefulla råvaror aldrig går förlorade och återanvändningen av materialen beaktas redan i planeringen.

FoUI utgör grunden för förnyelsen av produktiviteten och ekonomin. Under en ekonomisk kris finns det en risk för att företagen och den offentliga sektorn sparar in på FoUI-utgifterna, varför det är motiverat att finansiera FoUI-verksamhet med hjälp av stimulansmedel.

Utskottet betonar vikten av att identifiera och beakta olika synergieffekter vid anslagsfördelningen. Till exempel i och med att energianvändningen av torv minskar kan torvtäktsområden och myrar restaureras, vilket ger klimatfördelar, stärker myrnaturens mångfald och möjliggör fortsatt

Utlåtande MiUU 1/2021 rd

arbete för maskinföretagare inom branschen. Enligt bedömningar finns det områden på minst 200 000 hektar som lämpar sig för restaurering. Aktiva restaureringsåtgärder ger lovande effekter på naturen. Undersökningar visar också att restaurering och vård av våtmarker snabbt inverkar på fågelantalet.

Lämpliga odlingsmetoder kan bidra till att öka kolbindningen i mineraljordar. Exempelvis gipsbehandling på åkrar minskar urlakningen av fosfor och kol och upprätthåller kollagret i åkermarken, vilket innebär att också vattenskyddsåtgärder är till nytta för klimatet. Det är viktigt att ytterligare utveckla skogsvårdsmetoder och anknytande teknik. Till exempel genom att effektivisera skogstillväxten genom gödslning kan man bidra till klimatneutralitetsmålet samtidigt som man säkerställer att åtgärderna är neutrala med tanke på konsekvenserna för vattendragen. Nya innovationer bör stödja utvecklingen av nya biobaserade produkter och en höjning av förädlingsgraden. Genom att utveckla incitament som stärker kolsänkorna i skogarna kan man samtidigt främja hållbar virkesproduktion, kollager och mångfald. Ekologisk compensation skulle vara ett viktigt sätt att samordna hållbar tillväxt med åtgärder för att motverka utarmning av naturen över lag. Dessutom skulle de restaureringsåtgärder som finansieras genom compensationerna ha regionalt viktiga sysselsättningseffekter. Utskottet framhåller att förutsättningarna för att främja hållbar affärsverksamhet inom turismen bygger på ett gynnsamt tillstånd i naturen. Utskottet ser det som viktigt att fokusera på synergieffekterna vid den fortsatta beredningen av planen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande MiUU 1/2021 rd

Helsingfors 5.2.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Hannu Hoskonen cent
vice ordförande Tiina Elo gröna
medlem Petri Huru saf
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Niina Malm sd
medlem Kai Mykkänen saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Mauri Peltokangas saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml
medlem Hussein al-Tae sd
medlem Katja Taimela sd
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Utlåtande MiUU 1/2021 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Målen för Finlands program för hållbar tillväxt är gemensamma, men det råder oenighet om metoderna. Redogörelsen ger en övergripande bild av Finlands planer när det gäller användningen av EU:s återhämtningspaket. Redogörelsen är dock behäftad med samma problem som regeringens klimatpolitik i övrigt: målen konkretiseras inte. Dessutom anges ingen prioriteringsordning eller fokusering i fråga om åtgärderna. Enligt de sakkunniga bör pengarna i första hand användas till åtgärder som också sätter privata penningflöden i rörelse. Bland annat klimatpanelen konstaterar i sitt yttrande att det är omöjligt att bedöma de i stora drag formulerade målen i ljuset av kriterierna, vilket försvagar hela redogörelsens informationsvärde. Med andra ord kan riksdagen ännu inte veta vad stimulanspengarna avses bli använda till. Redogörelsen är således främst en upprepning av regeringsprogrammets mål.

Samlingspartiet har föreslagit fyra principer för allokeringen av medel. Medlen från återhämtningsinstrumentet ska för det första koncentreras till projekt med nationell verkan. Av regeringens plan framgår att finansieringen inte på ett ändamålsenligt sätt riktas till de områden där den skulle vara till störst nytta med tanke på hållbar tillväxt. För det andra måste resurser i första hand riktas till att höja kompetensnivån. Resten av medlen ska riktas till FoUI-verksamhet. Investeringarna ska syfta till att uppnå en stimulans effekt på kort sikt och en ökning av produktionspotentialen på lång sikt i enlighet med principerna för grön stimulans.

Samlingspartiet förespråkar stöd till en grön omställning och påskyndad förnyelse av de ekonomiska strukturerna. En hållbar omställning innebär att den betydande användningen av torv för energiproduktion är slopad 2032, såsom vi har föreslagit. För att Finland verkligen ska kunna utnyttja EU:s fond för rättvis omställning till utsläppsnåla lösningar beträffande torvmarker och sysselsättningsfrämjande åtgärder måste regeringen fatta beslut om att slopa användningen av torv som energikälla. Europeiska kommissionen föreslår i sin färskas landsrapport att Finland ska använda JTF-finansiering för att minska produktionen av energitorv i glesbygden i östra och norra Finland. Som en del av den nationella planen ska det säkerställas att de finansiella resurserna också riktas till Österbotten, som har en massiv torvproduktion. Också energibolagen måste få stöd för att avveckla förbränningen av torv.

En betydande brist i programmet är att kärnkraften är totalt bortglömd, trots att Finland har omfattande kompetens i småskalig kärnkraft. Det är därför skäl att påskynda omvälvningen av energisystemet genom att stödja produktutvecklingen för småskalig kärnkraft. Likaså är det väsentligt att stödja väteklustrets verksamhet och inleda pilotförsök som en del av en hållbar omställning.

Vår konsumtion överstiger jordens bärförmåga. Investeringsstödet för cirkulär ekonomi i industriell skala kunde bidra till att minska trycket på naturen. Samtidigt bör tydliga mål ställas upp för en hållbar användning av naturresurser utifrån framforskad kunskap.

Utlåtande MiUU 1/2021 rd
Avvikande mening 1

Det går att göra en mer ingående bedömning av programmet först när utskottet har tillgång till en detaljerad förteckning över investerings- och reformobjekt inklusive kostnader och tidtabeller. Eftersom återhämtningspengarna är ändliga bör man i programmet göra en klar avvägning mellan de olika målen.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 5.2.2021

Saara-Sofia Sirén saml
Mari-Leena Talvitie saml
Kai Mykkänen saml

Utlåtande MiUU 1/2021 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Syftet med Finlands program för hållbar tillväxt är att främja såväl snabbverkande återhämtning som den reform av näringslivets strukturer och den offentliga servicen som är nödvändig på lång sikt. Målen är i och för sig bra. Men de reformer och investeringar som ingår i programmet är uppbyggda så att de främst påskyndar kampen mot klimatförändringen. Programmet syftar också till att stärka den sociala och territoriella sammanhållningen och samhällets återhämtning från de negativa följderna av coronakrisen på det sätt som den gröna vänstern vill. Programmet stöder också på många sätt målen för ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet i regeringsprogrammet. En central del av programmet är också att påskynda den gröna omställningen och omvälvningen i energisektorn genom innovativa lösningar och ny teknik. Dessutom riktas minst 50 procent av programmet till investerings- och reformhelheter för den gröna omställningen, och förhoppningen är att det ska stärka koldioxidhandavtrycket och främja naturens mångfald.

Vi Sannfinländare godkänner inte förslaget, eftersom programmet för hållbar tillväxt innehåller många sådana saker och politiska riktlinjer som vi under inga omständigheter kan underteckna. För det första är programmets främsta mål att rädda euron och bankerna i de södra medlemsländerna, tvinga till att bevilja EU beskattningsrätt och skapa en permanent skuldunion. Det är inte ett sådant EU som Finland anslöt sig till, och enligt sannfinländarna bör man aldrig gå med på en sådan heller.

För det andra är det i den stora helhetsbilden särskilt fråga om EU:s stödpaket, vilket skulle kosta Finland 6,6 miljarder euro. Summan är mer än dubbelt så stor som vi skulle få för vårt eget bruk från återhämtningsinstrumentet. Om vi alltså anser att skuldstimulans är det som fungerar, lönar det sig för oss att använda hela summan på 6,6 miljarder euro själv direkt till Finlands fördel såsom vi anser vara bäst. Att använda pengarna enligt EU:s regler och i huvudsak till förmån för andra länder baserar sig inte på godtagbara skäl, åtminstone inte enligt vår sannfinländska syn.

För det tredje accepterar vi inte heller den så kallade gröna omställningen, varken som utskottsgrupp eller som parti. Vi ser att en gemensam europeisk grön omställning inte ligger i vårt intresse. Snarare anser vi att när vi reformerar produktionen och konsumtionen så att den blir miljövänligare alltför snabbt och alltför ambitiöst lider hela den finska exportindustrin och även vår industriproduktion i övrigt. Det kan inte på något sätt anses gynna Finland eller industrin.

Slutligen bör det konstateras att det är helt obegripligt att regeringen inte lägger fram någon konsekvensbedömning av sitt program för Finlands del. Även goda mål tycks kräva nya strukturer som leder till kontinuerliga extra utgifter, medan målet i stället borde vara en balans i de offentliga finanserna och en minskning av skattebördan. Skuldsättningen förlamar ekonomin, underskotten spricker upp och basservicen kan inte längre tryggas.

Avvikande mening

Vi föreslår

Utlåtande MiUU 1/2021 rd
Avvikande mening 2

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 5.2.2021

Mauri Peltokangas /saf
Petri Huru /saf